

רשימות וסקירות

מעידן לעידן

אותה מצוה שתהילתה נישאת בפי כל ידידי ערב — אלא סירבו לטפל בהם ובפשיטא דפשיטא טא כלאום במחנות הסגר מבלי אפשרות של תנועה חפשית. לכאורה יראים מושליהם מפני הפצת מחלות מתדבקות, אך לאמתו של דבר חוששים הם שמא יכולע להם על ידי זה שהפליטים, יוצאי ארץ של קידמה סוציאלי, יפוצו את „חידקי הכפירה“ של משטר אנושי יותר שבו התקיימו במשך שנות ישי בתם בארץ-ישראל. ומושלי ערב מסרבים להשתקענותם בתוך גבולות ארצותיהם.

אך גם מדינת ישראל אינה מוכנה לקבלם לפי אותו מספר ממש הגישה בפי כל. אין היא מסרבת סירוב גמור להחזיר אחוז ידוע של הפליטים, אך בכל תוקף היא עומדת על דעתה, כי אין להחיות מחדש את „הבעיה הפלשתינאית“, שלפיה יש להגדיל את מספר הערבים במידה כזאת שחסכון ממש את קיום המדינה עצמה. מדינת ישראל הרי מוכנה היתה להתפשר עם הערבים, ואפילו מוכנה היתה לתמוך בהם תמיכה כספית הגונה בסכום של ששה-עשר מיליון דולר לשנה, כפי החלטת החלוקה של האומות המאוחדות. אך במה היו דברים אלה אמורים? — אלמלי היו מקבלים על עצמם את תנאי החלוקה. אך הם הפרו אותה בידיים ממש, ובמקומה החלו במלחמה בקתתם כי היא תהא להם „מסע נצחון“, אך משנהפכה להם לכשלון ותבוסה, החלו לצעוק: „אללי לנו, מוסב לנו לחזור לאותו „גיהנום“ של ישראל מלישב בגן-עדן של המלך פארוק וסיעתו או שאר מושלי ערב“. . . עתה,

ועידת לוזאן עם כתיבת שורות אלה מחיימת בלוזאן, במדינת

שוויצריה הנייטראלית, ועידת השלום בין נציגי מדינת ישראל ומדינות ערב. ועידה זו נקראה בהתאם להחלטת ועדת הפשרה של האומות המאוחדות, בראשותו של מארק אטי' רידג', נציג ארצות הברית, אשר קודם לכן ביקרה בארצות ערב וב ישראל והקשיבה לחתיתיהדעת שראשי הממשלות המעונינות השמיעו בענין השלום במזרח התיכון. הדין וחשבון שועדת הפשרה הגישה למזכירות האומות המאוחדות לא נחפרסם, אך ידוע כי הוא טפל בשלש בעיות עקריות: משטר בין-לאומי לירושלים, שמירת המקומות הקדושים ובעית הפליטים הערבים. על אלה נוספה גם בעית הגבולות שעתידים להיקבע בין ישראל לשכנותיה, וגם היא שאלה עקרית בסבך המשאיומתן לשלום יציב. המלצותיה של ועדת הפשרה אינן ידועות, אך מתוך סדר היום בוועידת לוזאן ניכר, כי ענין הפליטים הערבים היא הבעיה בהא הידיעה, ויש לצפות כי המשאיומתן עליה יהיה יגע ומסובך.

רבים הם הצדדים המעונינים בבירורה ופתרון, אך מכולם ישראל ומדינות ערב הן „המתותנים הראשיים“. הסובלים ממש הם הפליטים עצמם שעקרו את מקומות מושבם, אם על פי „צו מגבוה“ או לרגל התקדמות צבא ישראל בערים ובכפרים ערביים כשצבאות מדינות ערב ניגפו לפנייהם. עתה מתגלגלים הפליטים בארצות הערביות, שלא רק שלא נהגו בהם מצות הכנסת אורחים של אחים לצרה —

עם כל אלה לא תוכל מדינת ישראל לקלוט את המספר הגדול של רבע מיליון, כפי שועדת הפשרה מציעה. איומים לא יועילו כאן, ולחץ מהחוץ — והוא גדול מאד — אינו עלול לשנות במידה ניכרת את המציאות הפשוטה של ארץ קטנה הנאבקת מר על קיומה הכלכלי. בלחץ זה, שבו היו ברוכים נימוקים שונים, השתמשו זה לא כבר בשעה שמדינת ישראל נדחתה מלהתקבל כחבר באומות המאוחדות. ואשר למספר הגדול של רבע מיליון פליטים שישראל נדרשת לקבל, ניכר, כי ועדת הפשרה בלונדון נוהגת כאן מנהג של קדושה: מה כהן גדול בבית המקדש נוהגין בו מנהג של „מעלין בקודש ולא מורידין“, אף ארץ ישראל שקדושה היא, כך...

אך חושבים אנו, כי יורידו ממספר זה, אף יורידו. סימן מובהק לכך הוא — החלטת ועדת הפשרה למנות ועדת משנה מירידת שתעסוק בבעיית האפשרויות של החישובות פליטים בארצות ערב. וזו הרי הצעת מדינת ישראל שהציעה בתזכיר שהוגש על ידה לאומות המאוחדות, ושעליה חזר גם מר חלטר איתן, מנהל משרד החוץ, בפני ועידת לונדון. מבלי להכנס בפרטים, שעדיין לא נתפרסמו, אפשר רק לציין את הקוים הכלליים של אותה הצעה. לפיה יש ליישב רובם הרובם של הפליטים בארצות ערב היכולות לקלוט תוספת תושבים על ידי פתוח תכניות התיישבות ואוצרות מים ההולכים לאבוד. מקום ראשון בתכנית זו תופסת עיראק היכולה להגדיל את מספר תושביה שנמנה עתה כשלושת מיליון. עיראק, זו ארם נהרים, מבורכת בשפע לה הפוריה של נהר פרת שמימיו יכולים להשקות שטחים נרחבים העומדים עדיין בשממחם. אדמתה מסוגלת לקלוט חקלאים נוספים אשר יגדילו את פרינה ואת תוצרת המזון במזרח הקרוב בכלל.

אותם הדברים אמורים גם לגבי סוריה ומצרים, ויותר מזה כלפי עבר הירדן שעם כל שטחה הגדול אין יושבים בה אלא כשלש מאות אלף תושבים. גם היא ברוכה באוצרות מים, בבארות ומעינות שחלק מהם נטתם בשנים עברו על ידי הבידואים, מחריבי

משהם נהפכים מצד אל צד, ללא לחם לטפם וללא כסות לגופם, שוב תאבדים הם לסיר הבשר ולקצרת השופע שמהם נהנו עת ישבו תחת תאנתם ותחת גפנם בארצם של ה„ציר גים“.

אך — תאנה זו וגפן זו חרבו, ואין הן בשלות לאלה שגדעו אותן בידיהם ממש. משום — שהכלכלה הערבית, שעליה היתה מתיתם, שוב אינה קיימת ונתפוררה כליל. ופליטתה ערבית זו שהיתה במציאות בשנות המנדט הבריטי לא נשאר הימנה אלא אותו משולש של ג'נין — שכם — תולכרם אשר זרים, צבאות עיראק, מושלים בו. כל אשר היה להם לערבים בחקלאות ופרדסנות, בתע"ה שיה ומסחר, בהובלה ומשא, בעבודה ויגיעת כפיים נעלם לגמרי מהמשטר הכלכלי ההולך ונוצר במדינת ישראל. עם הישוב החקלאי הערבי שהתמוטט, נתדלדל ממילא אף הישוב העירוני — ואין מדינת ישראל מוכנה לקבל „פרולטריון מרושש“ אשר יפול למעמסה כבדה על גופה הנמצא עדיין בשלב ראשון דראשונים של גידול, ולא עוד, אלא אף זה: מדינת ישראל הוקמה אך ורק במטרה של קליטת פליטי ישראל ממחנות ההסגר בארץ הזמים ושאר מהגרים, אשר קיומם בארצות מושבם בסכנה הוא. להם, לפליטי חרב — אגת מדינת ישראל, ולא לאלה, שבעצת מנהיגיהם, קיוו להפכה לתל חרבות.

משערים אנו לעצמנו, כי ראש ממשלת ישראל ומנהיגיה ביררו דברים אלה לתועדת הפשרה ואף לנציג ארצות הברית בה. יחד עם זה ידוע אף ידוע, כי הציעה הצעות משלה לפתרון בעיית הפליטים הערבים, שלא היא האחראית לה, ושהפכה עתה לשאלה בין לאומית. מוכנה היא לקבל, כפי המשוער, אתו ידוע של הפליטים שלהם יש להגיש עזרה לקליטתם מחדש. יש גם לחשוב בצדק, כי גם בענין החזרת פליטים אלה שעליהם חבוא הסכמתה, הרשות תהא למדינת ישראל לברור את האלמנטים הרצויים ביותר מבחינת נאמנותם וכושר קליטתם. לא יתא זה רחוק מהמציאות ורגש ההבנה האנושית, כי הבכורה תינתן לבני משפחה שקרוביהם לא הקשיבו לתעמולת הוועה וההסתה ונשארו בארץ. אך

כי הפליטים יהיישבו בארצות ערב השכנות, הכל לפי כח קליטתן.

מכל האמור ברור, כי בעיני הפליטים הערביים תעמוד במרכז הדיון ברעיונות לזואן, וקשיים מרובים צפויים לה למדינת ישראל עד אשר ימצא פתרון מתאים לשאלה זו העלולה להיות למכשלה בכל תכניות הפיתוח שלפניהן עומדת מדינה צעירה זו אשר לגרולות נוצרה.

רומא וירושלים שאלה לא פחותה במעלה במסכת היה

סים הבינלאומיים של ישראל עם מדינות העולם, שרובן נוצריות הן, היא זו של יריי שלים. לפי תכנית החלוקה של האומות המאוחדות צריכה היתה ירושלים להכלל במשטר בין-לאומי בפיקוח האו"ם. ענין זה לא נתקיים, כשם שכל תכנית החלוקה לא נתקיימה כפי שתכנונה קברניטי עולם. המאורעות עשו את שלהם, וירושלים נתונה עתה למשטר שני עמים יריבים: העיר החדשה, וחלק מהשכונות הנוצריות בה, תחת מרותה של מדינת ישראל היא, והעיר העתיקה על כל מקדשיה תחת שלטון הלגיון הערבי של עבדאללה היא. כל זה נחשב בעיני האו"ם כסידור זמני בלבד, הורש את פתורנו הסופי כפי שתוכן מראש, היינו: משטר בין-לאומי, חיצוק לדרישה זו בא בשבועות האחרונים מהאפיפיור ברומי. השעה עמדה לו לכך: ימי הפסחא הקדושים לנוצרים בכל העולם, ואין לך שעה יפה מזו לעורר רגשות נגד ישראל מאשר ימים אלו, בו מרבית לספר בשבחיו של "אותו האיש" ולתנוות את ענוויו בדרך לצליבתו. בשנים עברו, כידוע, היו לנו ימים אלה ימי אימה ופחד, ולא נפש אחת מישראל נכרתה מארץ החיים בעלילות שגם הן ידועות אף ידועות. עתה נהפך רועם של הנוצרים לצאת בדרישה למשטר בין-לאומי לירושלים ואף לשאר מקומות הקודש הנוצריים בארץ ישראל.

עמדת ממשלת ישראל לדרישה זו נתרברה כל צרכה בנאום הנשיא, ד"ר חיים וייצמן, שנשא בפני קהל רב של מוזמנים וקרואי האומות המאוחדות בנוסף לכבוד "מכון וייצמן"

הישוב. האפשרויות להתישבות בה נחקרו בעבר על ידי פקידים בריטיים, ואחד מהם, פ. אי. סטוקריל, היועץ החקלאי למיניסטרוני המושבות, כתב בדיווחשבון שהגיש בשנת 1935 כדברים האלה:

"בעמקים משתמשים במים להשקאה ככל האפשר. מים אלה — מוצאם ממעינות היוצרים זרמים בלתי-פוסקים. תעלות השקאה מארכות העוברות על פני הארץ, אפשר לראות בכל אשר תפנה, היתה לי האפשרות להסתכל באחת מאותן שיטות-השקאה בדרכי מגשר אלגבי בואן רבתי-עמון, ודומה להן בצפונה של הארץ. נוכחתי כי מים רבים נפסדים בתעלות אלה, וברי לי כי אפשר להעלות את התוצרת התקלאית בחמשים אחוז לפחות אלי מלי היו משתמשים כראוי במי-השקאה ואלמר לי היו יוצרים תיעול מספיק בהשגחה מעולה. בלי שום ספק קיימות כאן אפשרויות לפיתוח עם השבחה שיטות ההשקאה הקיימות ועם ייסוד שיטות חדשות."

עבדאללה, מלכה של עבר-הירדן, היה מסכים, ללא כל צל של ספק, לקבל רובם דכל הפליטים הערבים, שמספרם נאמד כשש מאות אלף בערך. תוספת זו היתה מגדילה את מספר תושביו, ועמדתו כלפי ארצות ערב היתה מתחזקת פי כמה. אך יש לחשוש, כי רצונו לא ינתן לו משום חשבונות פוליטיים הכרוכים במסכת הבעיות של המזרח התיכון. שאר ארצות הליגה הערבית ודאי תתקוממנה נגד שאיפה זו, משום שהן רואות בה סכנה כלפי קיומן. התנגדות זו תבוא בעיקר ממצרים ומסוריה היראות מפני ומתכונותיו לחיזוק שלטונו. פארוק, מלך מצרים, חושש שמא תגדל השפעתו של עבדאללה בין שאר ארצות ערב, וסוריה מפתחת מפני מוזמותיו ליצור "סוריה רבתי" שעדיין חולם הוא עליה. ממשלת ארצות הברית מעוניינת ב"שווי משקל" במזרח התיכון ועל כן לא תתן יד לשאיפתו, אך אנגליה, שעבדאללה עבד נאמן לה, עלולה לצדד בנכונותו לקבל מספר רב של פליטים.

מדינת ישראל אף היא אינה מעוניינת שלצדה תתקיים ארץ ערבית שמושללה ידוע בתאוות האכספנטיה, ודאי רצוי לה, בתנאים הקיימים,

המקומות הקדושים בידי מעריציהם, ויחד עם זה לזרז ולקבל על עצמנו כל שמירה ופיקוח בין-לאומי לחיסונם והגנתם".

היתה זו תשובה מלאה כבוד לדרישה שהשמיע האפיפיור, אך יחד עם זה הדגיש נשיא ישראל, ללא כל צל של ספק, כי תושבי ירושלים העברית זכאים ורשאים להנהלה אבטונומית של עניניהם מידי יום ביומו. פירושם של דברים אלה, ללא צורתם הדיפלומטית, הוא, כי ירושלים העברית צריכה להכלל במסכת השלטון של מדינת ישראל. היש תקוה כי מטרה זו תושג?

לפי מצב הדברים הסכים ממשלת ישראל לכל פקוח בין-לאומי שהוא על המקומות הקדושים אבל לא על השטח בהם הם נמצאים, והבדל זה בפקוח יכול להתקבל על לב המעוניינים בדבר. ישראל אינה רוצה במשטר בין-לאומי, שלה גם עבדאללה מסרב ואף אנגליה השמיעה את התנגדותה לכך. היא חוששת, כמובן, מפני אפשרות המצאם של נציגי רוסיה הסובייטית בועדת פקוח בין-לאומית על ירושלים. עליכן יש לקוות, כי ענין עיר הקודש והמקומות הקדושים ימצא פתרון רצוי לכל הצדדים.

מ. ק.

מן במלון וולדורף-אסטוריה בני-יורק, וכדאי, כי הסעיפים הנוגעים לענין, יובאו כאן במלואם בתרגומם לעברית. בין השאר, השמיע ד"ר חייצמן בנאום זה דברים אלה:

"מסבך הדברים הוא, כי בעונה זו יפנה העולם את מחשבותיו כלפי ירושלים עיר הקודש. במשך שנה אחת הצלה באה לירושלים מתנאים של אימים, שרירות, מצור ורעב שלהם הופקדה אשתקד. תושביה סבלו עניים עצומים והקריבו קרבנות שלא ישכחו. התיישבתי רשם עמוק, כי מאז שבה ירושלים לאיתנה, וברגש גאוה מיוחד יש להזכיר את חלקם של ממשלת ישראל ותושביה בהחייאתה של ירושלים ובטחונה, בייסוד משטר סדיר ופעיל, בסידור מחוש של אספקת מזון ומים ובהחייאת רבונותה התרבותית כיאה למסורתה. הישג זה, שהושג במחיר של חיים צעירים וקריים, צריך שיתקבל בקילוס ע"י אותם מורקירים ושומרי אמונים אשר הזנתו ירושלים והשפלתה בשנה שעברה היתה להם לכלימה עמוקה.

"ממשלת ישראל ותושביה יודעים ומכירים, כי חשיבות בין-לאומית יש בשמירתם של המקומות הקדושים ובהבטחת רשות הכניסה החפשיית להם, אנו מבטיחים בטחון מלא למוסדות הדת במלוי תפקידיהם—למסור את השגחת

ארבעה הסכמים

(מכתב מירושלים)

ומתן בדבר שביתת-נשק; בו בזמן שאפה גם ממשלתנו למשאיו מתן עם הממשלות השכנות, ואף למטרה המרחיקה לכת יותר — לא לשביתת נשק בלבד כי אם גם לשלום-קבוע. במצע הממשלתי הובלט דוקא הענין הזה (בפרק המוקדש למדיניות-חוץ), והוא גוסס שם ככה: "חתירה לקראת ברית יהודית-ערבית (שיתוף-פעולה כלכלי, תרבותי ומדיני עם הארצות השכנות) במסגרת האומות המאוחדות, בלי שברית זו תהא מכוונת נגד מישור באו"מ". ואמנם השתתפו נציגי או"מ כל הזמן במשא ומתן בינינו ובין הערבים וסייעו

במשך הרבע הראשון של 1949 וכנסה מדינת ישראל לפעילות מוגברת בשדה המדיניות החיצונית. והתוצאות ניכרות מאד: הושגה הכרה רשמית במדינתנו מצד אומות רבות; נעשו חוזים מסחריים עם כמה מדינות; נתקבלו רוב כספי המלוה האמריקאני, ועוד. תשומת לב הקהל בארץ הוסבה בעיקר אל פרשת ההסכמים עם המדינות הערביות. פרשה זו הוכנה ע"י ארגון האומות המאוחדות וע"י ממשלת ישראל במשותף. עצרת או"מ קיבלה ביום 16.11.48 החלטה מפורשת הדורשת מאת מדינתנו ומדינות-ערב להכנס במשא